

خویندنه وه په کی جیاوازتر بو خوپیشانده کانی عیراق

31-10-2020

نووسه ره کان

ناوه ندى ليكوئينه وه ی رووداو

کورتہ : ئەمرۆ سالیڤ تێده پەریت بە سەر یه که م جولانه وه ی سیاسی جیاوازدا له پاش داگیرکردنی عیراق له لایه نه هیزه هاوپه یمانه کانه وه که گه نجانى نارازى ناویان لینا "شۆرشى تشرین" دژى ئەو دهسته بزیره سیاسیه ی که وا هیچیان پیشکەشى گهلانى عیراق نه کرد دواى حوکمیکی دورو دریزی دیکتاتوری ، به لکو ئە وه ی کردیان زیاتر له به ریه ک هه لوه شانه وه ی ده ولت، ته خشان و په خشان کردنی سهروهت و سامانی ولت، دروستکردنی به رژه وه ندى سیاسی

د.هەلمەت غەریب-

راویژکار لە ناوەندی لیکۆلینەوهی رووداو |

بەرای

ئەمرۆ سالیك تێدەپەریت بەسەر یەكەم جولانەوهی سیاسی جیاوازا لە پاش داگیرکردنی عێراق لەلایەنە هیزە هاوێپیمانەکانەوه کە گەنجانی ناپازی ناویان لینا "شۆرش تشرین" دژی ئەو دەستەبژێرە سیاسییە کەوا هیچیان پیشکەشی گەلانی عێراق نەکرد دواي حوکمیکی دورو دریزی دیکتاتۆری ، بەلکو ئەوهی کردیان زیاتر لەبەر یەك هەلۆهشەوهی دەولەت، تەخشان و پەخشانیکردنی سەرۆت و سامانی ولات، دروستکردنی بەرژەوهندی سیاسی، ئەمنی و ئیداری بوو بۆ خۆیان بۆ ئەوهی رەچاوی بچوکتەری بەرژەوهندی بالای عێراقیەکان بکەن ، جیاوازی ئەم جولانەوه سیاسیە لەگەل ناپەزایەتیەکانی تری دواي 2003 لەعێراقدا ئەوهیە کە بە دوو سیفەت ئەناسرێتەوه یەكەمیان بریتیه لەوهی کە دەموچاویکی نوێ و نەوهیەك رابەراییەتی ئەكات کە کەمترین بایه خدانی بۆ بۆچوونی سیاسیە تەقلیدی و مەرجەعە ئابنیهیەکان هەیه. دووهمیشیان نوکی ئەم خۆپیشاندان و ناپەزایەتیانە روو دەستەبژێری سیاسی حوکمرانی شیعهیه ، یەكەمجارە ناپەزایەتیەکان لەناو شەقامی شیعهدا بەو ئاستە بگات کە زیاد لە 17 سالی دەسەلاتی سیاسی و ئەمنی عێراقی جێ و گیر کردووه. لەم وتارەدا تیشک ئەخەینە سەر گرنگترین ئەو گۆرانکاریانە کە شۆرش تشرین لەگەل خۆیدا هیئای، وه وهلامی ئەو پرسیارە ئەدەینەوه کە ناپەزایەتیەکان ئامانجەکانی خۆیان پینکا؟ چی چاوهڕوانیه کمان لە عێراقی دواي شۆرش تشرین هەبیت.

ناپەزایەتیەکان چیان گۆری و چۆن گۆرا؟

لەدوو مانگی سەرەتای خۆپیشاندانەکانی گۆرەپانەکانی عێراق دەستکەوتی سیاسی باشی بەدیھینا بەلام دواتر هیدی هیدی ماناکانی لەدەستدا لەجیاتی گۆرانکاری ئیتر ریزەکانی خۆپیشاندەرەکان کەوتنە بەر لیک هەلۆهشەوه لەرێگە هەرەشە میلیشیاکان و گروپە چەكداریه کان ، ناپەزایەتیەکان توانی کۆمەلێك گۆرانکاری گەوره بەھینیتە دی لەوانە:

- **گۆرینی بیروبووچوونی مەرجەعیەت لەعێراقدا:** تا خۆپیشاندان و ناپەزایەتیەکان دەستیان پینەکرد مەرجەعیەتی شیعی لەعێراقدا بە راستەوخۆ نەهاتۆتە ناو هیچ کیشە و بابەتیکی سیاسیەوه، بەلام پاش ئەو روداوانە سالی رابردوو بۆیەكەم جار مەرجەعیەت لایەنگیری کرد و پشنتی کرد لەو دەستەبژێرە سیاسییە کە لە دواي 2003 وه لە ژێر عەبای پالپشتی مەرجەعیەتدا حوکمی عێراقیان دەکرد، بەلام پاش ئەو روداوانە مەرجەعیەت راستەوخۆ کیش مەلیکی لە حزبه دەسەلاتدار و سیاسیە تەقلیدیەکانی دواي 2003 کرد، چونکە ئەگەر وانەبوا یە بێگومان متمانە عێراقیە ناپەزایەکان بە مەرجەعیەتیش لاواز دەبوو، چونکە بەشیکی گەورە و ئەو ناپەزایەتیانە دژی ناومالی شیعه خۆی بوو ، ئەو هاتنەپیشەوهی مەرجەعیەت دەسەلاتدارانی ناچار کرد بیر لە رۆپشتن بکەنەوه بەو شیوهیە مەرجەعیەت تارادەیهك کرد بوو بە مەرجەعیەتی وهلائی کەتا ئەو کات مەرجەعیەتیکی رقابی بوو بەسەر پرۆسە سیاسیەوه کەمتر دەست وەردانی لە پرسە سیاسیەکاندا دەکرد. بەلام ئەوهی بوووهوی گۆرینی پەيامی خۆپیشاندەرەکان تیمەکانی مەرگ بوون کە میلیشیاکان دروستیان کردبوو بۆ کۆتایی هیئان بە خۆپیشاندانەکان و دواچار ریزەکانی گەنجانی ناپازیان تەفروتوناکرد و پەراگەندەیان کردن.

- **گۆرینی سەرۆك وهزیران:** بەکێکی تر لە دەستکەوتەکانی گەنجانی عێراق ئەوهوو سەرۆك وهزیرانیان لە پۆستەکە دیورخستەوه و رێگەیهکی تریان بۆ دانانی سەرۆك وهزیران دیاریکرد بەپینچەوانە و ئەو رەوتە باوهی دیاریکردنی سەرۆك وهزیران لە عێراقدا لەنیو کۆتله سیاسیەکاندا ، یەكێك لەجوانیهیەکانی ئەم ناپەزای و خۆپیشاندانانە ئەوه بوو کۆتلهی گەروە بچوکردهوه لەبەردەم خواستی گەلدا ، کۆتلهی گەوره هیچ رۆلیکی نەما لە پرۆسە سیاسییدا بۆ سەپاندنی کاندیدی سەرۆك وهزیران، چونکە بەکێکی کرد بە سەرۆك وهزیران کە بۆ پشنت و پەنایە لەناو پەرلەمانی عێراقدا ، ئەگەر سەیری نامە دیستلەکارکیشانەوهکە عادل

عبدالمهدي سەرۆك وهزيرانى پيشوو بكهين بومان روون دهبيتهوه كه ناوبراو بوو به قوربانى ههلهكانى رابردوى شيعه له عيراقدا ، نيتر ئيستا سەرۆك وهزيران ئهوهيه له داهاتوودا كه گهل و شهقام پي رازيدهبيت نهك به پيچهوانهوه.

• **ههلبژاردنى پيشوهخت :** دهسكهوتىكى ترى خوپيشاندهران و گهنجانى نارازى عيراق برىتى بوو له ناچاركردى حكومهت به برىاردان بو ئهجامدانى ههلبژاردنىكه كه هاوشيوه نهبوو له عيراقدا ، ههلبژاردنىك پيش وادهى دهستورى خوى ئهمش له پيناوى خيراتركردنى پرؤسهى گورانكارى وهينانه پيشهوهى نوينهرانى گهل له ههلبژاردنى داهاتوودا ئهويش لهريگهى دهستكارىكردى ياساى ههلبژاردنهكان و گونجاندنى بهجورىك زورتين عدالتهى ههلبژاردنى تىدايىت ، بهلام هيچ گهرهنتيهك بو پاك و بيگهردى ههلبژاردنهكه نيه لهبارودوخىكدا هينستا قسهى ميليشياكان يهكلاكهروهيه ، ئايا ههلبژاردنى پهلمان له سايهى تفهنگى ميليشياكان هيچ گورانكاريهك ئههينته كايهوه ؟ بيگومان نهخير تا ئه و گروپه چهكداريانه له پرؤسهى سياسيدا روليان ههبيت ئهستهمه ههلبژاردنىكى پاك و بيگهرد ئهجامبدرىت .

ئهجام

ئىستا ههموو كس ئهيهوى بزانيت ئهوه دهستكهوتانه چين كه ئهوه خوپيشاندا نانه هينايانهدى بو گهلانى عيراق ؟ ، لهراستيدا ئهتوانين يهك دهسكهوتى ديار بزميرين كه گورانكاريهكانى ئوكتوبهر لهگهل خويدا هيناي ئهويش ههلبژاردنهكان و گورانى نهخشهى ههلبژاردنهكان وپيگهى هيزهكانه له پرؤسهى سياسيدا له ئايندهدا ئهمه تاكه دهسكهوتى سياسى ئهوه خوپيشاندان و نارهزايهتيانهيه ، ماوتهوه ئهوهى كه ئايا ههلبژاردنهكانى ئاينده هيچ سوپرايزىكى تىدايه بو خهلكى نارازى؟ ئايا تهبيته هوى هينانه پيشهوهى خهلكانىك كه ههلىگرى معاناتى ئهوه نهوه سياسيه نوپيه بيىت كه لهههموو شتىكى دهسهلاتدارانى ئىستاي عيراق نارازيه؟ من پيم وانيه گورانكارى گهره بهديهيىت لهبهر دوو هوكار يهكهميان ههلبژاردن له سايه و سيبهرى چهكدا نه پاك و بيگهرده نه دهتوانيت به باشى و پاكى بهرپوه بچيىت ، دووهم ياساى ههلبژاردنهكان خزمهتى هيزه تهقليديهكانى گورهپانى سياسى ئىستاي عيراق دهكات ، حزه گهرهكان گهرهتر و بچوكه كانيش بچوكتر ئهكاتهوه ئهمش هيواي گورانكارى بهيكجارى لهبهين ئهبات.